

MARIANA IONESCU

ASPECTE PRIVIND MEȘTEȘUGUL PRĂLUCRĂRII PĂRULUI DE CAPRĂ IN SATUL CURTEA, COMUNA POPEȘTI

Prelucrarea părului de capră în cadrul gospodăriei țărănești pentru confecționarea textilelor de interior este o veche îndeletnicire, întâlnindu-se în Vilcea cu precădere în satele din nordul și centrul județului. Obiectele din păr de capră, produse ale meșteșugului casnic erau executate pentru necesitățile familiei și nu necesitau o anumită specializare¹.

Întrucât, în ceea ce privește tehnica de prelucrare, forma și destinația acestor produse, nu există mari deosebiri de la o zonă la alta, vom trata doar meșteșugul prelucrării părului de capră în cadrul unui centru specializat, folosind o tehnică de lucru diferită.

Literatura de specialitate, stabilind satele din Oltenia unde se folosește părul de capră în cadrul unui meșteșug specializat, nu menționează pentru județul Vilcea un asemenea centru. Cercetările efectuate în teren în perioada 1977-1978, ne-au dat posibilitatea să stabilim existența a două așezări în care se cunoștea prelucrarea părului de capră: Popești și Bujoreni. Dacă pentru Bujoreni consemnăm dispariția meșteșugului în anul 1970², produsele centrului fiind reprezentate în număr mic în cadrul Complexului etnografic din localitate, în comuna Popești am întâlnit un bogat material documentar, la data cercetării meșteșugul fiind practicat de un număr de patru trăistari.

Așezată pe apa Luncavățului, între dealurile Firișba, Cotoșmanul și Cărămizile, comuna Popești a cunoscut o dezvoltare economică mai redusă față de comunele învecinate. Pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea, documentele consemnează ca principale ocupații olăria, trăistăria și mai puțin dulgheria și rotăria³. Trăistarii erau răspândiți în cătunele Curtea și Mahalaua Veche, astăzi întâlnindu-se numai în Curtea. Aici se poate vorbi de o practică neîntreruptă a meșteșugului pe tot parcursul secolelor XIX și XX, prin transmiterea lui din generație în generație în cadrul unor familii de trăistari: Sandu, Cerbu, Văduva. Astfel,

1. Georgeta Stoica, *Torsul și țesutul părului de capră*, în: „Arta populară din Vilcea”, București 1972, p. 99.

2. Ultimul meșter, Arnicelu Constantin, încetează să mai lucreze în acest an.

3. George Ioan Lahovari, *Marele dicționar geografic*, București, 1990, vol. III, p. 64.

Fig. 1

caprelor este mai puțin dezvoltată. Meșterii își procură părul de capră din satul Cîrstănești, unde numărul caprelor este mare, situație întâlnită aici încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea⁴. Părul este cumpărat sau se obține în schimbul unor produse.

Pentru confecționarea desagilor și a traistelor se alege părul „de-o șchioapă” deoarece cel mărunț nu este bun. Nu se folosește părul de la caprele „trăite bine” deoarece firele prind pe ele un fel de grăsime, „pod” care îngreunează scărmanatul lor. Pentru confecționarea frînghiilor este bun, fiind tors mai gros.

Părul este sortat apoi în funcție de calitate și de culoare, după care urmează scărmanatul „la sfori” (fig. 1), menit să sorteze părul după lungimea firului. Este un mecanism simplu, alcătuit din patru sfori de cîneapă, avînd 1,50 m lungime, prinse cu un capăt într-o stînghie de lemn, iar cu celălalt capăt sînt legate de un băț lung de 0,80 m. Baterea părului, udat, durează o oră, cantitatea așezată pe podea variînd între 1-1,5 kg.

Părul astfel sortat se umezește din nou, se strînge în caier și se introduce în burduf, confecționat din piei de iezi. Acesta este prevăzut cu o sfoară din păr de capră, lungă de 3 m, care se petrece o dată în jurul corpului pentru a fixa burduful sub brațul stîng.

meșterii Sandu Nicolae și Sandu Gheorghe, care cunoșteau în sat 10—15 trăistari, au învățat meșteșugul de la tatăl lor, Sandu Ion Nichita, iar acesta l-a cunoscut de la bunic, Sandu Ioniță.

Informațiile obținute de la meșteri, precum și bogatul material întîlnit în teren: instalații de tors, de țesut, obiecte, permit reliefarea unor aspecte ale prelucrării părului de capră în saatele amintite.

Din punct de vedere al tehnicii de prelucrare a părului de capră, există mari asemănări între centrele vilcene și cele din Gorj, Mehedinți și Dolj, cercetate și publicate de dr. Georgeta Stoica. Anumite diferențieri se întîlnesc în denumirile unor piese componente ale instalațiilor de tors și de țesut.

În satul Curtea, părul de capră este utilizat pentru confecționarea desagilor, traistelor și frînghiilor.

Materia primă necesară satisfacerii cererilor de produse este adusă din alte sate, deoarece în localitate creșterea

4. C. Alessandrescu, *Dicționar geografic al județului Vâlcea*, București, 1893, p. 83.

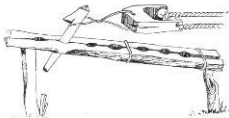

Fig. 2

Instalația de tors pârului de capră constă în principal din roata de tors. Înainte vreme, aceasta era confecționată de meșteri lemnari. Cu timpul au învățat și trăistarii să-și construiască astfel de roți.

Roata este alcătuită din „câpătină” de lemn de stejar, în care se introduc spițele, fixate cu partea superioară în „vâcălia” roții, din fag, pe care sînt fixate niște stinghiuțe.

Roata este așezată pe un ax din lemn, vertical, infipt în pămînt, numit „crăcană”. Pe acest ax se găsește și o stinghie cu mai multe orificii, în trei din ele fiind introduse „cioace”, piese din lemn, pe care sînt amplasate „mărgelele” cu ajutorul unui ax metalic cu cirlig la unul din capete. Pe aceste „cioace” se învîrt „saltele” adică sforile din lînă răsucită, care acționează ca o curea de transmisie, o dată cu roata mare, învîrtindu-se și axele cu cirlig la capete, ce determină răsucirea firului.

Întreg acest sistem este acționat de mișcarea meșterului, prin intermediul unei sfori groase, din cîneapă, numită „organă”, lungă de circa 20 m. Aceasta trece peste două „moașe” fixate pe stinghie, ajunge pe axul roții și apoi pe „piersîncă”, un scripete așezat în partea opusă și fixat de un cul de lemn ce poate fi reglabil în funcție de lungimea sforii (fig. 2).

Pentru efectuarea torsului, meșterul răsucește două sfori cu cheatori scurte pe care le fixează în cirligele primelor două „cioace”. Urmează prinderea sforii de „cercelul” unei curelușe care înconinge mijlocul meșterului, acesta găsindu-se în fața roții. Începe o mișcare lentă, înapoi, concomitent cu sucirea pârului din caier pe care o face meșterul cu ambele mîini (fig. 3).

Prin această mișcare „organul” pune în mișcare roata, o dată cu aceasta se învîrtesc „saltele” care acționează asupra axelor cu cirlige ale „cioacelor” în

Fig. 3

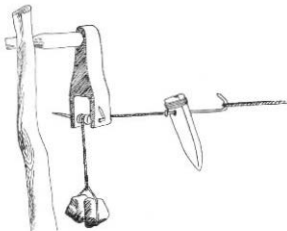

Fig. 4

care sînt prinse cele două fire, producîndu-se astfel răsucirea acestora. O mare îndemînare este necesară în operația torsului părului de capră. Astfel, mișcarea continuă a degetelor nu trebuie să permită firului să iasă mai subțire sau mai gros. Deplasarea lentă a meșterului asigură firului o răsucire bună. Dacă firul este tors prea strîns, meșterul simte acest lucru, lîngă degete făcîndu-se pe sfori „cîrce”.

Cînd ajunge în dreptul unui al doilea scripete (fig. 4), meșterul împreunează firele și le fixează pe cuiul de lemn al acestuia, apoi vine la roată, ridică firele de pe cîrligele primelor două „cioace”, așezîndu-le pe a treia, care are lîngă mărgele sfoara răsucită, ceea ce face ca roata să-i imprime o mișcare în sens invers, determinînd răsucirea firelor.

Se reia apoi torsul părului de capră. Cînd meșterul termină torsul celui de-al doilea fir, cel răsucit se scoate, se așează pe doi țăruiși, care le ține bine întinse. Cînd sînt răsucite 20-30 de fire, meșterul le face ghem. Firele pentru urzit se torc separat de cele pentru „bătaie”, acestea din urmă răsucîndu-se mai puțin.

Pe cît de complicată este instalația pentru tors, pe atît de simplu este țesutul, care se realizează în războiul de tip vertical.

Acesta este alcătuit din două tălpi, „plași” războiului, așezate în picioare și fixate în pămînt, sus fiind unite cu o stînghie numită „curmeziș”. Piese importante sînt cele două suluri: unul jos, fixat de „plași” cu ajutorul penelor, iar celălalt sus, mobil, puțînd fi reglat după lungimea pieței țesute. În față, pe „plași” sînt amplasate două „cioace” pe care se așează „urzișul” (fig. 5).

Urzitul se face direct pe războiul de țesut. Firul se leagă cu unul din capete de „cobuc”, o vergea metalică, lungă de 40 cm., este trecut peste

sulul de sus, apoi pe la spate este adus din nou pe „cebut“ unde se înosdă. Se procedează așa cu toate firele care vor alcătui urzeala țesăturii.

Pentru toate categoriile de produse se urzesc fire colorate natural în alb, negru, „vînăt“ (nuanțe de gri) și „galben“ (nuanțe de maron). Pentru delimitarea vergilor se intervine și cu fire colorate în roșu și galben. Tatăl meșterului Sandu Nicolae obține aceste culori din plante. Astfel pentru culoarea galbenă folosea răchita. Pentru o „vargă“ se urzeau 6—12 fire de aceeași culoare după care era urzită „floarea“ din fire colorate diferit, dar dispune simetric. Țesătura este deci formată dintr-o succesiune de astfel de „vârgi“ și „flori“.

După ce a urzit, meșterul așează lfele. Acestea sînt confecționate din fire albe, toarse din materialul cel mai bun, pentru a le da rezistență. Se fac atîtea lfe cîte fire are țesătura.

Apoi se „înllocmește rostul“ țesăturii cu ajutorul a două vergele: „zerbeleagul“ și „cimșirea“ ce permit realizarea țesăturii ca o pinză în două lfe. „Zerbeleagul“ este fixat deasupra sulului de jos. El desparte firele țesăturii în două.

Pentru țesut se folosesc numai fire avînd culoarea albă. Ele se introduc cu „drugă“ un fel de suveică și se bat cu ajutorul „spatel“, un pieptene din lemn avînd dinți metalici (fig. 6). După fiecare bătaie, meșterii schimbă poziția firelor (cele din față trec în spate) cu ajutorul „cimșirei“. Firele de pe „drugă“ ajung pentru 15—20 cm de țesătură, după care se face o altă drugă.

Cînd este terminată țesătura, se scot „cebutul“, „zerbeleagul“. Țesătura se taie, iar marginile se tîvesc cu undrea.

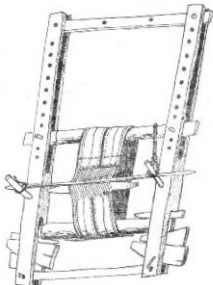

Fig. 5

Fig. 6

Pentru țesutul desagilor sînt necesare trei zile, folosindu-se patru ghe-me de sfoară, colorate diferit, avînd fiecare 0,5 kg. Se țes desagi de dife-rite dimensiuni : 30/30 cm, 40/40 cm și 50/50 cm. Ultimii fiind folosiți pentru transportul produselor pe cal. Încăperile desagilor „urechile” sînt egale cu spațiul dintre ele. Pe fiecare parte a lor se execută 5—6 „cheo-tori” pe unde se introduce „zbațul” — frînghia de desagi care-i strînge. În cazul traistelor, acestea se țes cîte două. Torsul și țesutul părului de capră se face din primăvară pînă în toamnă. Meșterul Sandu Nicolae toarce cam 4 ore pe zi, dar cînd era tînăr torcea și noaptea.

Se execută obiecte la cererile sătenilor în schimbul materiei prime sau pentru bani, dar și pentru piață. Meșterii din satul Curtea își desfășeau produsele muncii lor în târgurile și bîlcuirile din : Lădești, Pietrari, Dră-gășani, Bistrița, Rm. Vilcea. Comenzi primeau din comunele învecinate dar și din sudul județului : Orlești, Sutești, Zăvideni, Lădești, Lăpu-șata etc.

În colecția secției etnografice și de artă populară a Muzeului județean Vilcea au intrat numeroase produse ale meșterilor din satul Curtea. Pen-tru expoziția permanentă din cadrul Complexului etnografic de la Bujor-eni a fost achiziționat un război de țesut, cu tot inventarul de obiecte. În cadrul „Rapsodiei plaiului vilcean”, manifestare etnofolclorică, anuală, au avut loc demonstrații practice privind meșteșugul prelucrării părului de capră.

Traistele și desagi, purtați de om, destinați ușurării transportului de merinde, diverse materiale și obiecte, sînt piese de uz gospodăresc, care intervin în ansamblul general al portului, completîndu-l din punct de vedere decorativ, mai ales sub aspectul său cromatic⁵.

ASPECTS CONCERNANT LE TRAVAIL DES CHEVEUX DE CHÈVRE DANS LE VILLAGE CURTEA, COM. POPEȘTI.

RÉSUMÉ

Dans le département Vilcea, l'une des zones où les cheveux de chèvre sont beau-coups utilisés pour les tissus, il existent deux catégories d'objets en cheveux de chèvre : les produits faits pour les nécessités de la famille, et les créations des maîtres spécialisés.

Le présent étude tente de résoudre quelques aspects concernant le travail des mèches de cheveux de chèvre dans un centre spécialisé le village Curtea, com. Popești, pour lequel on peut parler d'une continuité de ce travail depuis deux siècles.

L'auteur suit les principales étapes technologiques, en décrivant en détail les installations utilisées et insistant sur la vocabulaire spécifique de la zone.

On décrit ensuite les principales catégories des produits et leur emploi.

5. Tancred Bănățeanu, *Arta populară bucovineană*, București, 1975, p. 344.